

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Harju Maakohus
Otsuse tegemise aeg ja koht	09.11.2024, Tallinn
Kohtunik	Hermann Käbi
Kriminaalasja number	1-24-XXXX
Kriminaalasi	Toomase süüdistuses KarS § 232 lg 1 järgi üldmenetluses
Prokurör	X.X
Süüdistatav	Toomas Isikukood: XXX; elukoht: XXX; kodakondsus: Eesti Vabariigi kodanik; haridustase: XXX; töökoht: XXX; kriminaalkorras karistamata. Tõkendit kohaldatud ei ole.
Kaitsja	Advokaat Y.Y

RESOLUTSIOON

1. Õigeks mõista Toomas KarS § 232 lg 1 järgi esitatud süüdistuses.
2. Jätta rahuldamata prokuratuuri taotlus kuulutada kohtuistung kinniseks.
3. KrMS § 12 lg 4¹ alusel kohustada istungisaalis viibinuid hoidma saladuses asja menetlemisel teatavaks saanud asjaolusid, mis puudutavad planeeritud kaitserajatiste asukohti.
4. Juhindudes KrMS § 126 lg 3 p-st 2 Kaitsepolitseiameti poolt konfiskeeritud süüdistatavale kuuluv asitõend 1tk mobiiltelefon – kohtuotsuse jõustumisel tagastada süüdistatavale.
5. Mõista KrMS § 181 lg 1 alusel Eesti Vabariigilt Toomase kasuks kaitsja esitatud menetluskulude taotluse alusel menetluskulud summas XXXX eurot.
6. Kohtuotsus edastada süüdistatavale, kaitsjale ja prokurörile.

SÜÜDISTUS

1. Toomast süüdistatakse KarS § 232 lg 1 järgi selles, et tema andis Jevgeni valdusse katastri kõlvikukaardi ja pilte maatükkidest, kuhu plaanitakse rajada kaitsepunktreid.

Süüdistuse kohaselt võttis metsaettevõtjana töötava Toomasega ühendust Jevgeni, kes esitas Toomasele ettepaneku saata talle pilte ja katastri kõlvikukaart Toomase tööobjektist Alutagusel, kus viimane riigi jaoks lageraiet oli teinud. Jevgeni väitis, et on alustav metsaettevõtja ja tahab teada, kuidas ökosüsteem pärast raiet arenema on hakanud. Tasuks piltide ja kaardi eest pakkus Jevgeni Toomasele 1000 eurot.

Nädal pärast esimest tehingut võttis Jevgeni Toomasega uuesti sarnase info saamiseks ühendust. Toomas hakkas iganädalaselt Jevgenile pilte edastama, millega teenis kokku 42 000 eurot. Toomase tehtud pildid sisaldavad infot rajatavate kaitsepunkrite asukohtadest.

Seega pani Toomas toime riigireetmise ehk Eesti Vabariigi kodaniku poolt välismaalase abistamise Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse või territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud vägivallata tegevuses, s.o. KarS § 232 lg 1 järgi kvalifitseeritava kuriteo.

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD

2. Kaitsja ei nõustu süüdistuses toodud kvalifikatsiooniga. Kõik võivad maatükkidel pildistamas käia, kinnistute kaardid on veebis vabalt kättesaadavad. Toomas võttis tööotsa vastu üksnes seetõttu, et riik oli ta maha jätnud pojal diagnoositud haiguse vastase ravimi rahastamisel. Kuna süüdistatav ei teadnud, et pildistab tulevaste punkrite asukohti, ei ole fotodel midagi, mida avalikkus teada ei tohi. Sel põhjusel peaks kohtupidamine olema avalik.

3. Prokuratuur nõuab Toomasele 9-aastast vangistust. Lisaks taotleb prokuratuur istungi kuulutamist kinniseks riigisaladuse kaitse eesmärgil, sest Toomase tehtud pildid võivad sisaldada infot tulevaste kaitsepunkrite asukohtadest.

KOHTU SEISUKOHT

4. Järgnevalt analüüsib kohus süüdistust, seejärel lahendab prokuratuuri taotluse kuulutada istung riigisaladuse kaitseks kinniseks.

Süüdistuses KarS § 232 lg 1 järgi

5. KarS § 232 näol on tegemist alternatiiv-aktiivse süüteokoosseisuga kuriteoga, kusjuures süüdistatavale heidetakse ette just esimest alternatiivi, mis hõlmab i) välisvaenlase abistamist, tehes seda ii) vägivallata tegevusega, mis on iii) suunatud Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse või territoriaalse terviklikkuse vastu. Teo subjektiks on Eesti Vabariigi kodanik.

6. Kahtlust ei ole, et Jevgeni, täites enda tegevusega Eesti Vabariigile vaenuliku riigi jaoks kasulikke ülesandeid, kvalifitseerub KarS § 232 mõttes välisvaenlaseks¹. Kuivõrd süüdistataval on Eesti kodakondsus, on täidetud teo subjektile esitatud eeldus. Tuvastatud on ka vägivallata tegevus fotode tegemise ning edastamise näol.

7. Samas ei nähtu kohtule, et tuvastatud vägivallata tegevus vastaks koosseisule. Riigikohtu praktika kohaselt ei ole igasugune Eesti Vabariigi julgeolekut ohustav või kahjustav tegevus veel Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse või territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud vägivallata tegevus KarS § 232 mõttes (RKKKo 16.06.2023, 1-21-1421, p 109). Enamgi veel, koosseisutunnusele vastab vaid niisugune tegevus, mille eesmärk või tagajärg on Eesti Vabariigi muutmine mõne teise riigi osaks (samas, p 108). Ehkki süüdistatava tegevus on Eesti Vabariigi julgeolekule ebasoodne, ei ole prokuratuur kohtu hinnangul usutavalt näidanud, et süüdistatava tegevusel koosseisutunnusele vastav eesmärk oli, mistõttu ei ole koosseis täidetud.

8. Teine koosseisualternatiiv (salateabe kogumine või edastamine) eeldab riigisaladuse või salastatud välisteabe kogumist või edastamist välisvaenlasele. Kaitsepunkrite asukoht võib olla kaitstud riigisaladusega. Seega tuleb kohtul kontrollida, kas fotodel olev info on salastatud.

8.1. Riigisaladuse mõiste sisustab riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus (RSVS). Kaitsepunkrite asukoht saab olla riigisaladusena käsitletav RSVS § 10 p 1¹ ja määruse „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ § 8 lg 1¹ p 2 mõttes, mis sätestavad riigikaitseobjektide kaitsemeetmeid käsitleva teabe salajasuse.

8.2. Punkrite asukoha kaitsmine riigisaladusega on võimalik juhul, kui tegu on riigikaitseobjektiga riigikaitseaduse (RiKS) tähenduses. Maa-ala või ehitis tuleb riigikaitseobjektiks määrata Vabariigi valitsuse korraldusega (RiKS § 84 lg 2). Samas ei ole pretsedenditu luua kaitsepunkte neid riigikaitseobjektideks määramata². Et kriminaaltoimiku materjalidest ei nähtu midagi, mis tõendaks kaitsepunkrite riigikaitseobjekti staatust, ja tõendamiskohustus lasub süüdistajal (põhiseaduse (PS) § 22 lg 2, KrMS § 7 lg 2)³, peab kohus käsitlema teavet ilma salastuseta. Seega ei ole teise alternatiivi objektiivne koosseis täidetud.

8.3. Kohtu hinnangul on asjakohatu väide, et süüdistatav polnud teadlik tulevaste kaitsepunkrite pildistamisest. KarS § 232 lg 1 subjektiivse poole pealt pole oluline, et toimepanija oleks teadlik kogutava teabe sisust⁴. Selline tõlgendus oleks samuti vastuolus rahvusvaheliselt üldtunnustatud *ignorantia juris non excusat* põhimõttega.

¹ Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. (2021) § 232 komm 3.1.1.

² Näiteks plaanitakse nii toimida Balti kaitsevööndi kaitsepunkrite rajamisel. Vt:

<https://www.kaitseinvesteeringud.ee/balti-kaitsevoond/>.

³ Madise, Ü. et al. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. (2020) § 22 komm 2.

⁴ Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. (2021) § 232 komm 4.2.

9. Kuivõrd objektiivne koosseis ei ole täidetud, kontrollib kohus süüteokatset. KarS § 232 lg 1 eeldab vähemalt kaudset tahtlust (KarS § 16 lg 4) kõikide objektiivsete asjaolude suhtes⁵. Seega peab subjektiivse koosseisu täitmiseks süüdistatav vähemalt pidama võimalikuks või möönma, et abistatav isik on välisvaenlane, kes tegutseb Eesti Vabariigi vastu. Kohus on seisukohal, et süüdistataval polnud põhjust pidada võimalikuks, et Jevgeni näol on tegu välisvaenlasega. Pelgalt süüdistatavale teada olnud asjaolude põhjal ei saa kaudset tahtlust jaatada. Põhjendus piltide vajalikkusele on usutav – alustavale metsaettevõtjale pakub lageraiejärgne ökosüsteemi taastamise protsess huvi. Ka suur töötasu on kooskõlas Jevgeni väidetavate äriliste motiividega, et tagada võimalikult kvaliteetse info omandamine. Seetõttu ei anna eeltoodu alust eeldada Toomase tegudes riigivastaseid eesmärke.

10. Käesoleval juhul ei ole seega täidetud KarS § 232 lg 1 kummagi alternatiivi koosseis, mis tingib õigeksmõistmise. Prokuratuuri nõutud 9-aastase vangistuse näol on tegemist süüdistatava põhiõiguste (nt PS §-d 19, 20, 26) äärmiselt intensiivse riivega, sellise sanktsiooni määramine on proportsionaalsuse põhimõtet (PS § 11) arvestades lubatav vaid väga tõsiste õigusrikkumiste korral. Kohus leiab, et sarnases asjas poleks ka süüdimõistmisel võimalik prokuratuuri taotletud karistust kohaldada.

Kohtuistungi avalikkuse piiramine

11. PS § 24 lg 3 järgi on kohtuistungid üldjuhul avalikud. Seadusereservatsioon lubab siiski õigust riivata mh riigisaladuse kaitseks (PS § 24 lg 3, KrMS § 12 lg 1 p 1). Seejuures on oluline, et kohtuistungi avalikkust tuleks piirata üksnes minimaalselt vajalikus ulatuses⁶.

12. Kohus on eespool asunud seisukohale, et puudub võimalus käsitleda kaitsepunkrite asukohta teavet riigisaladusena (p 8.1 jj). Prokuratuuri taotluse rahuldamiseks puudub alus, kuivõrd KrMS § 12 sätestab istungi kinniseks või osaliselt kinniseks kuulutamise tingimused ammendavalt. Seetõttu jääb taotlus rahuldamata.

13. Samas jaatab kohus prokuratuuri seisukohta, et punkrite asukohta ei tohiks avalikustada laiemale ühiskonnale. Olenemata õiguslikust seisusest on kaitsepunkrite asukoht teave, mis võib nende eesmärki pärssida, sest oleks avalikustamise korral hõlpsasti kättesaadav ka vaenulikele riikidele. Seetõttu rakendab kohus KrMS § 12 lg-ga 4¹ sätestatud saladuskohustust istungil viibijate suhtes määral, mis puudutab planeeritavate kaitsepunkrite asukohti.

⁵ Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. (2021) § 232 komm 4.

⁶ Madise, Ü. *et al.* Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. (2020) § 24 komm 24.